

Jankovics László

Kari hírek, tudományos rendezvények

A 2004-es év őszi szemeszterének legnagyobb érdeklődéssel kísért kari tudományos eseménye a **Lámfalussy Sándor** debreceni díszdoktorrá avatása alkalmából rendezett konferencia volt. A Debreceni Akadémiai Bizottság Közgazdasági és Jogi Szakbizottságával és a Magyar Közgazdasági Társaság Hajdú-Bihar Megyei Szervezetével együttműködésben szervezett szimpózium *Az eurózána keleti kibővítése és az európai monetáris politika értékelése* címet viselte. A nagy érdeklődéssel kísért rendezvényre 2004. november 26-án került sor a DAB székház nagytermében.

Terjedelmi okokból rovatunkban nem tudunk részletes számadást közölni a konferencia történéseiről, de egyrészt a *Competitio* jelen száma, *Tanulmányok* rovatában, az ötből három előadás írásos változatát közli, másrészt az egyik debreceni folyóiratban a rovatvezető tollából a közelmúltban megjelent beszámoló (Jankovics László: *Az európai Gazdasági és Monetáris Unió múltja, jelene és jövője. Debreceni Szemle, 2005, 13. évf. 2. sz. 314–318.*) alapján teljes áttekintést ad az esemény kulcsgondolatairól, szélesebb körben is megismerendő tételeiről, vonatkozásairól. Ezért itt most csak a konferencia díszvendégének, **Lámfalussy Sándor** professzornak, illetve **Mustó István**nak, egyetemünk magántanárának a gondolatait idéznénk fel; e referátumoknak még nem készült el a szöveges formája.

A konferencia legnagyobb érdeklődéssel kísért eseményeként tartotta meg székfoglalóját a nemzetközi pénzügyi életben kimagasló tekintélynek örvendő Lámfalussy professzor *Az Európai Központi Bank monetáris stratégiájának értékelése* címmel. Nyugodtan mondhatjuk, hogy az új debreceni díszdoktor szívének kedves témát választott, ugyanis 1994–1997 között elsőként töltötte be az Európai Monetáris Intézet (EMI) elnöki funkcióját, ami az európai jegybank elődszervezete volt. Nem véletlenül tartják számon világszerte Lámfalussy Sándort a közös pénz alapító atyái között.

Előadásában a professzor védelmébe vette az Európai Központi Banknak (EKB) a szakmai vitákban sokat kritizált monetáris politikai stratégiáját. A közös valutaövezet 1999-es indulása óta két pilléren nyugszik a pénzügypolitika döntéshozatali-értékelési rendszere: az egyik az inflációra hatást gyakorló gazdasági folyamatokat (konjunkturális hullámlások, foglalkoztatottság, devizaárfolyam, stb.) tartalmazza, a másik pedig a monetáris aggregátumok (a likviditás szempontjából értelmezett különféle pénzmenyiségi mutatók) alakulását követi figyelemmel. Az eklektikus jellegű keverékstratégia meghirdetésének fő oka az volt, hogy az európai jegybankárok nem rendelkezhettek

(pontosabban fogalmazva a vállalkozás újdonsága miatt nem is rendelkezhettek) precíz modellel a monetáris transzmisszió folyamatának leírására és előrejelzésére.

Az alkotó pillérek fontossági sorrendje alaposan megváltozott ugyanakkor az elmúlt 6 évben, hiszen a monetáris aggregátumok változása már csak a kontrollmechanizmus (*cross-checking*) szerepét tölti be, vagyis a gazdasági pillérből nyert információk és trendek helyességének ellenőrzésére szolgál, amit a monetáris stratégia 2003 májusában bejelentett felülvizsgálata tett hivatalossá. További apró korrekciót jelentett, hogy az árstabilitás céljának számszerű értelmezésénél a korábbi 0 és 2% közötti tartományt átírták a 2%-os értéket alulról közelítő inflációs rátára. Az a tény, hogy az említett felülvizsgálat során csak kisebb módosításokra kellett sort keríteni a frankfurti székhelyű intézményben, már önmagában jelzi, hogy sikeresnek bizonyult az eredetileg meghatározott rendszer, amit az elmúlt 6 év európai makropénzügyi stabilitása is igazol.

A fentiekért már csak azért is elismerést érdemelnek az Európai Központi Bank munkatársai, mert a monetáris politikának a közelmúltban különösen bizonytalan környezetben kellett működnie. Amellett, hogy jelentkeztek a szinte szokásosnak mondható külső sokkok a gazdaságpolitika számára (nyersanyagpiaci áremelkedések, háborús konfliktusok, terrorista támadások), napjainkban a gazdaság mélyrétegeiben komoly strukturális változások is zajlanak, amik kiváltéppen megnehezítik az előrelátást. Az utóbbi szerkezeti átalakuláshoz sorolható a munkanélküliség természetes rátájának a növekedése, az eszközár-buborékok kialakulása az értékpapírpiacokon, a korábban kiszámíthatóan mozgó termelékenységi ráták viharos változékonysága. Ilyen kedvezőtlen tervezési feltételek között mindenképpen pozitívnak értékelhető az ár- és monetáris stabilitás fenntartása az euróövezet országaiban.

Előadása végén Lámfalussy Sándor két gyakran összekapcsolódó problémára hívta fel a figyelmet: a jegybanki működés elszámoltathatóságára és átláthatóságára (transzparenciájára). A két fogalmat gyakran együtt kezelik, rosszabb esetben összemossák, pedig fontos különbség van köztük abban a tekintetben, hogy az elszámoltathatóság visszafelé néző kötelezettséget jelent (a meghozott döntések számon kérése), míg az átláthatóság előre tekintő elképzelés (a jövőbeli döntések előre jelezhetősége). Mindkét tényező javításában kiemelkedő szerep jut a jegybanki kommunikációnak, amelynek a fő fórumává az EKB esetében a havi első ülés utáni rendszeresen megtartott sajtótájékoztató vált. Persze a nyitottságnak megvannak a józan korlátai egy monetáris hatóság esetében, ennek illusztrálására mesélt el a volt EMI elnök egy szellemes anekdotát a jelenlegi amerikai jegybanki kormányzóról, a karizmatikus vezetőnek tartott *Alan Greenspan*ról. Az amerikai Szenátusban zajló meghallgatásán az illetékes szakbizottság egyik tagja egy alkalommal így kezdte a FED elnökéhez intézett kérdését: „Ha jól értettem Önt...”. Ekkor azonban Greenspan határozottan közbevágott: „Ha Ön jól értett, akkor én rosszul fejeztem ki magamat”.

A következő előadó, **Mustó István**, a Debreceni Egyetem magántanára *A pénzügyi transzferek hatékonyságának kérdése: a német példa* címmel beszélt a keleti tartományok újraegyesítés utáni szanálásának közgazdasági tapasztalatairól. A többi rendszerváltó szocialista országgal ellentétben a volt NDK-nak bőkezű segítője akadt a nyugat-német-országi állami dotáció révén. Mindannyian emlékezhetünk rá, hogy a közép-kelet-európai demokratikus fordulat után elmaradt egy új Marshall-segély meghirdetése, ezért a gazdag testvér áldozatvállalására építő keletnémetek irigylet pozícióba kerültek az első években az egész térségben. Az újraegyesítés utáni szűk másfél évtizedben szakértői

becslések szerint jelenlegi értéken számolva közel 700 milliárd euró értékű volt a támogatások kumulált összege, ami minden nézőpontból óriási summának értékelendő.

Ha ugyanakkor megvonjuk az elmúlt évek mérlegét, a befektetett hatalmas pénzek ellenére a keleti részek felzárkóztatása egyáltalán nem nevezhető sikertörténetnek. Sőt, egyre több szakértő szerint részben ezek a transzferek tehetők felelőssé a keleti tartományok elhúzódó válságáért, ugyanis nem a versenyképességét ösztönözték, hanem egyfajta függőségi kultúrát hoztak létre mind a vállalati, mind a háztartási szektorban. Ráadásul az 1990-es valutaunió során a keletnémet és a nyugatnémet márka között megállapított átváltási árfolyamot nem a közgazdasági racionalitás, hanem politikai szempontok alapján határozták meg, ami persze népszerű lépésnek bizonyult a vagyonukat kedvező feltételek mellett konvertáló volt NDK-lakosok körében. Ugyanakkor néhány éven belül kiderült, hogy ez az erős árfolyam egyszerűen megfojtotta a keleti tartományok cégeit, kigazdálkodhatatlan volt számukra hosszabb távon még úgy is, hogy a bérek némileg elmaradtak az országos átlagtól.

Zárszavában azt hangsúlyozta Mustó István, hogy a rendszeresen folyósított pénzügyi transzferek finanszírozásához szükséges közterhek legyengítették a nyugati tartományok gazdasági erejét, de a konkrét formájukban elégtelenek voltak a keletiek dinamizálására. Tanulsgként fogalmazható meg mindenképpen a friss uniós tagként számottevő közösségi forrásokra számító államoknak, hogy nem csak a támogatások végösszege a lényeges, hanem legalább olyan meghatározó a felhasználásuk módja és filozófiája is.

A konferencián a továbbiakban **Csaba László** a DE KTK, a Budapesti Corvinus Egyetem és a CEU professzora, **Györffy Dóra** a Közép-Európai Egyetem doktorandusza, valamint **Jankovics László**, a DE KTK adjunktusa tartott előadást a témakörben. Az elhangzottak átfogó képet adtak a közös pénz bevezetése óta eltelt időszak gazdasági folyamatairól, valamint az eurózóna keleti kibővítésének aktuális kérdéseiről.

Folytatva a korábbi évek nemes hagyományait, 2004-ben is rangos nemzetközi tudományos tanácskozásnak adott otthont a Közgazdaságtudományi Kar. December 3–4. között angol nyelvű konferenciára került sor a Kassai úti épületben, melynek társrendezői az Új Intézményi Közgazdászok Magyarországi Társasága és az „Információgazdaság és Identitás” OTKA Tudományos Iskola voltak. A *Paradigm Shift – Information, Knowledge and Innovation in The New Economy* elnevezésű szimpózium lehetőséget kínált hazai és külföldi kutatók számára, hogy az új gazdasági jelenségekkel és a globális kihívásokkal kapcsolatos folyamatok háttéréről és magyarázatáról eszmét cseréljenek. A plenáris ülés 2 rangos kulcse előadása (**Bart Nooteboom**, **Csaba László**) mellett további 2 szekcióban (*Issues of New Economy*, és a specifikusan a fiatal kutatóknak szervezett *The Role of Institutions and Economics: Session for Young Researchers*) 17 prezentáció hangzott el a két nap alatt, élénk vitáktól kísérve. Az előadások írásos változatai olvashatók egyrészt a konferencia honlapjáról letöltve (www.econ.klte.hu/conf). Emellett a Kar gondozásában megjelenő *Competitio*-könyvek sorozat 4. számát teljes egészében annak szenteltük, hogy nyomtatásban is közzölje a prezentációk teljes anyagait.

További jelentős rendezvényünk a tavalyi ősz folyamán az európai integrációs eszme egyik kiemelkedő képviselőjét köszöntötte, posztumusz jelleggel születése kerek évfordulójának apropóján. A Debreceni Egyetem Közgazdaságtudományi Karának Vi-

lággazdaság és Nemzetközi Kapcsolatok Tanszéke a negyedéves nemzetközi üzleti szakirányos hallgatók aktív közreműködésével 2004. november 17-én jubileumi konferenciát szervezett **Richard N. de Coudenhove-Kalergi** születésének 110. évfordulója alkalmából *Az európai egység eszméjének térhódítása* címmel. Ugyanekkor nyílt meg a tanszék és a Nemzetközi Mail-Art Múzeum (Álmosd) határokon és kontinenseken átnyúló művészeti projektjének keretében szervezett rendhagyó kiállítás *Hommage à Coudenhove-Kalergi* elnevezéssel a Kar Aulájában, melyen a megnyitóbeszédet **Fátyol Zoltán** Csokonai-díjas festőművész tartotta **Láng Eszter** tanszékvezető, egyetemi docens, a konferencia elnökének és kezdeményezőjének társaságában.

Az első világháború után **Richard N. de Coudenhove-Kalergi** az európai egység megvalósításának ügyéért száll síkra. Az általa indított Páneurópa-mozgalom célja Európa megrendült békéjének, szabadságának és jólétének helyreállítása. A korábbi integrációs elméleteket egyesítve olyan Európát kívánt megvalósítani, amely vámunióként működik, egységes pénze van, nincsenek benne politikai határok, és a konföderációs keretek között biztosítja minden európai állam szuverenitását, biztonságát és egyenlőségét. A második világháború után nevéhez fűződik a Páneurópai Unió életre hívása, amelynek haláláig elnöke volt. Fáradhatatlan tevékenységével jelentősen hozzájárult az európai integráció eszméjének kibontakozásához és az egységmozgalom fejlődéséhez.

A konferencián az alábbi előadások hangzottak el a negyedéves nemzetközi szakirányos hallgatók jóvoltából, akik Láng Eszter irányítása mellett készültek fel a tanácskozásra: **Szabó Andrea**: *Az európai egység eszméje Kant örökbeke-tervezetében*; **Uhl Gabriella**: *Európa egységesülésének gondolata Coudenhove-Kalergi Páneurópa című művében*; **Gönczi Brigitta – Kis Hajnalka**: *Kalergi munkássága és a Páneurópa-mozgalom*; **Ligeti Katalin**: *A Népszövetség történeti áttekintése*; **Bódi Katalin**: *A vámok felszámolása az európai integráció során*. A kari oktatógárda képviselőjében a következő prezentációkat hallhattuk ezek után: **Láng Eszter**: *Az európai egység gondolata a ma valóságában*; **Erdey László**: *A vámuniók hatása a nemzetközi gazdasági tranzakciókra*; **Jankovics László**: *Egy beteljesült álom: a közös pénz*; **Trón Zsuzsanna**: *Európai egység kormányközi vagy szupranacionális szinten*; **Mustó István**: *Van-e európai identitás?*

A fent ismertetett konferenciák mellett több színvonalas rendezvény zajlott le Karunkon az oktatói gárda, illetve a hallgatói egyesületek szervezésében. 2004. október 13-án, szerdán délután került sor a Közgazdaságtudományi Kar konferenciatermében, együtműködésben a Magyar Közgazdasági Társaság Hajdú-Bihar Megyei Szervezetével, valamint a Debreceni Akadémiai Bizottság Jog- és Közgazdaságtudományi Szakbizottságával **Laki Mihály** és **Szalai Júlia** könyvbemutató előadására, amelynek apropójául az szolgált, hogy a 2004-es év tavaszán került a boltokba közösen írt könyvük. *A Vállalkozók vagy polgárok? A nagyvállalkozók gazdasági és társadalmi helyzetének ambivalenciái az ezredforduló Magyarországon* című kötet egy empirikus kutatás tapasztalatait összegzi.

A jelenlegi magyar nagypolgársággal kapcsolatban a közvélekedésben erősen él az a hit, hogy ez az újgazdag réteg hivalkodó módon szórja a vagyonát, továbbá, hogy egy alapvetően kulturálatlan és műveletlen elitcsopotról van szó. A közgazdász-szociológus szerzőpáros empirikus adatgyűjtéssel, pontosabban közel 50 mélyinterjú elkészítésével eredt a nyomába a fenti leegyszerűsítő, de széles körben osztott előítéletnek. A vállalkozói elit eredete azért is érdekes, mert egy több évtizedre megszakadt társadalmi folyamat indult újra, hiszen a II. világháború előtti nagypolgárság eltűnt az 1940-

es évek végére (vagy nem élte túl a világegést, vagy elmenekült valamelyik diktatórikus rezsim elől).

A kutatás fő tanulságaként az előadók elmondták, hogy eredményeik megnyugtatóbbak, mint az előzetes hipotézisek voltak. Egyrészt az interjúk során kiderült, hogy a társadalmi felelősségérzet, valamint a hazaszeretet és lokálpatriotizmus megjelenik értéként ebben a rétegben, amelyet igazolnak a civil szervezetekben kifejtett pozitív tevékenységeik, és a különféle alapítványoknak adott támogatások is. Kulturális-viselkedési mintáik is kedvezőbb képet mutatnak, mint azt a lesújtó közvélekedés tartja. A szerzők egyfajta „első generációs nagypolgárokként” értékelték őket, akiknek a leszármazottaik már semmiképpen sem fognak lefelé kilógni a fejlettebb országok hasonló csoportjaival összevetve.

A sokszor érzékelt ellenszenvnek is betudható talán, de a közvetlen politikai szerepvállalástól túlnyomórészt tartózkodnak az érintettek, tudatosan kerülnek a nyilvános kapcsolatot a politikai mozgalmakkal, pártokkal. Figyelmeztető jel lehet a mai fiatalok számára, hogy a megkérdezettek szerint a társadalmi mobilitás ebben a tekintetben komolyan szűkült az 1990-es évek elejéhez képest, a gyors karrier befutása, a nagyvállalkozóvá válás érezhetően megnehezült a piacgazdaság konszolidációjával.

Örömmel tölt el bennünket, hogy – nem először – ellátogatott hozzánk **Chikán Attila**, volt gazdasági miniszter és egyetemi rektor, jelenleg a *Budapesti Corvinus Egyetem* professzora és a *Rajk László Szakkollégium* alapító igazgatója. 2004. november 30-án a *DEX Műhely* meghívására újra előadást tartott Karunkon a *Magyar gazdaság versenyképessége* címmel. Chikán Attila elsőként megvizsgálta, hogy milyen adatokkal támasztható alá empirikusan az az egyre többfelé hallható tézis, hogy hazánk versenyképessége drámaian romlott az utóbbi években. A témában legelfogadottabb három különböző versenyképességi jelentésre támaszkodva elemezte a magyar pozíció alakulását. Mind a lausanne-i székhelyű *IMD (International Institute for Management Development)*, mind a davosi óriásrendezvényeiről elhíresült *WEF (World Economic Forum)*, mind az Európai Unió szakértőinek közreműködésével készült versenyképességi indexek számottevő romló tendenciáról tanúskodnak 2001-től kezdve, ugyanakkor a helyzet semmiképpen sem tragikus megítélése szerint.

A versenyképesség romlását jelentős részben a makrogazdasági környezet negatív tendenciái magyarázzák. Megfigyelhető volt az elmúlt időszakban, hogy kormányoktól függetlenül a rövid távú politikai prioritások domináltak a gazdaságpolitikai döntések meghozatalánál. Ennek következménye volt a megugró államháztartási hiány, és a kényes lépéseket igénylő társadalmi reformok halogatása a nagy elosztó rendszerek területén. A közgazdaságtan jól ismert törvényszerűségei érvényesültek a magyar gazdaságban az ikerdeficit-jelenség felbukkanásakor, vagyis mivel az államháztartási egyensúly finanszírozása elszívta a belföldi megtakarításokat a vállalati szektor elől, megugrott a külső hitelfelvétel, elrontva a folyó fizetési mérleg egyenlegét. A makrogazdasági hiányosságok közé sorolta a professzor a stratégiai fókuszok kijelölésének elmaradását a fejlesztéspolitikában.

A mikroszféra helyzetét a *Corvinus Egyetem Versenyképességi Kutató Központja* égisze alatt elvégzett elemzés alapján ismertette Chikán Attila. Az 1995 óta folyó empirikus kutatás legfrissebb eredményeit egy vállalatvezetőkkel lefolytatott kérdőíves felmérés alapján foglalta össze. A gazdasági döntéshozók a makrofeltételek fokozatos el-

bizonytalanodását érzékelik, amit különösen hangsúlyossá tesz az uniós csatlakozás ténye. Elmondható, hogy a vállalati stratégiák proaktívabbá váltak az elmúlt években, és egyértelműen látható, hogy a világ gazdasági konjunktúrához illeszkedtek inkább, mint a hazai gazdaságpolitikához. Bár a gazdasági elit tudatában van annak, hogy a K+F területén súlyos lemaradások vannak, de a finanszírozási források hiányában nem terveznek érzékelhető változást. A felmérésből kitűnik, hogy fejlődik a vállalatvezetés módszertana hazánkban is, de a modern menedzsmenttechnikák terjedése még mindig lassú folyamat.

A következtetések során az előadó sürgette a politikai konszenzus megteremtését a fő gazdaságpolitikai célkitűzések kijelölésében. Zárszávaiban felhívta a figyelmet, hogy a felzárkózás gyorsításában kiemelkedő szerep juthat az uniós támogatások felhasználásának, és az ennek keretében szolgáló 2007–2013 közötti időszakra vonatkozó 2. Nemzeti Fejlesztési Tervnek.